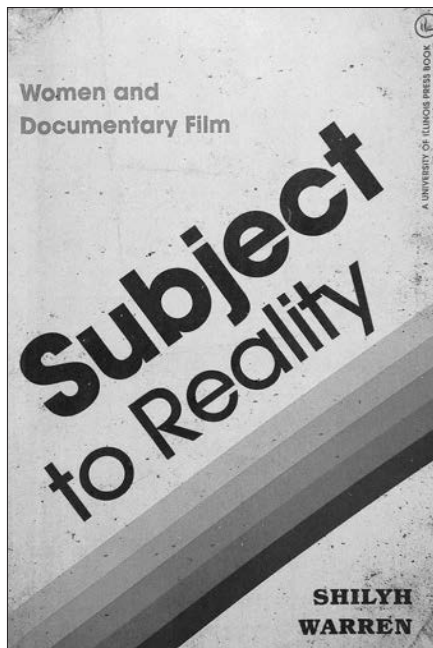

SHILYH WARREN: *Subject to Reality: Women and Documentary Film.*

University of Illinois Press, Urbana, Chicago, Springfield 2019, 179 str.

Shilyh Warren se že dalj časa ukvarja s feministično in filmsko teorijo, z zgodovino filma in dokumentarnim filmom. Njena prva monografija *Subject to Reality* povezuje avtoričina zanimanja za antropologijo, filmske študije in feminizem. V knjigi se na vlogo in vpliv žensk v dokumentarnem filmu s feministične perspektive osredinja v dveh zgodovinskih obdobjih: v zgodnjem obdobju (dokumentarnega) filma na začetku 20. stoletja in v feminističnih filmih ameriških avtoric v 70. letih prejšnjega stoletja. Takratne pomembne tehnološke spremembe (sinchronost slike in zvoka; cenejše, lažje, prenosnejše kamere; 16-mm film ipd.) so sovpadale s spremembami tem, strategij in načinov reprezentacije (glej Loizos 1993) kot tudi z družbenopolitičnimi diskurzi, povezanimi s konceptoma spola in »rase«. Njeno delo skuša odkriti in razumeti vlogo žensk v dokumentarni filmski tradiciji, ki je ne prikazuje zgolj v luči kritike imperializma in kolonializma (glej tudi Shohat 1991), ampak, nasprotno, išče alternativne poglede na zgodovino

dokumentarnega filma ter vlogo žensk v njem. V začetku 20. stoletja so imperializem, kolonializem, začetki filma in antropologija izhajali iz »epistemologije superiornosti«, pri čemer je imel ravno dokumentarni film pomembno vlogo (str. 6). Zato je avtorico zanimalo, kako so ženske avtorice vplivale na kolonialne težnje po vizualiziranju in poznavanju Drugega.

Knjiga je razdeljena na štiri poglavja, ki naslavljajo ženske in njihovo (ne) vidnost v zgodovini dokumentarnega filma. V prvih dveh poglavjih avtorica oriše obdobje od zgodnjih 20. do poznih 40. let 20. stoletja. Po navadi se zgodovina dokumentarnega filma začne z znanimi avtorji, kot sta Robert Flaherty in Martin Johnson. Malo se ve o tem, da so bili njuni filmi vedno kolaborativen projekt in da sta njuni ženi, Frances Flaherty in Osa Johnson, močno vplivali na produkcijo, pisanje, igranje, režijo, prodajo, terensko organizacijo in promocijo njunih filmov. Frances je imela velik vpliv na popularizacijo Robertovih del (*Nanook of the North* iz leta 1922, *Moana* iz leta 1926), pri promociji je naslavljala humanistični potencial dokumentarnih filmov, ki govorijo o tujih kulturah in eksotičnih, a avtentičnih krajih; o načinu življenja, ki izginja. Ta humanistični etos je bil izredno pomemben za prodornost in uspeh Robertovih filmov. Filmi Ose in Martina Johnson so bili, v nasprotju s Flahertyjevimi, žanrsko potopisni oz. avanturistični in so z namenom zabave in čudenja prikazovali eksotične tuje kraje (predvsem v Oceaniji in Afriki). Osa je imela ključno vlogo pri produkciji, promociji in tudi režiji filmov, v katerih je bila velikokrat sama glavna protagonistka. V javnosti in filmih je Osa zavzemala vlogo gospodinje, ki v težkih razmerah na terenu uspe poskrbeti za vsa nujna gospodinjska dela, obenem pa opravlja težka, strokovna dela, kot so upravljanje kamere, foto-

grafiranje, lov ipd. Osa in Frances torej nista bili le pomočnici svojih slavnih partnerjev, ampak sta opravljali tudi intelektualno, afektivno in reproduktivno delo (str. 43).

V drugem poglavju Warren opiše filmsko kariero dveh pomembnih antropologinj, Zore Neale Hurston in Margaret Mead, ki sta pri svojih terenskih raziskovanjih uporabljali kamero. Obe sta se v svojih delih zanimali za vsakdanje življenje žensk, z njimi sta preverjali tradicionalne hierarhije med spoloma, etničnostmi in »rasami« (str. 44). Zora Neala Hurston je pomembna kot ena prvih antropologinj, folkloristk in pisateljic afroameriškega porekla (na Kolumbiji je študirala pri Franzu Boasu), a tudi kot pionirka uporabe kamere pri antropološkem raziskovanju. Snemala je kratke observacijske filme o delu, igran in ritualih žensk na jugu ZDA, v katerih naj bi bil opazen njen čut za eksperimentiranje s formo, kadriranjem in z estetizacijo. Njeno delo je ostalo neopaženo tudi pri feminističnih avtoricah v 70. letih 20. stoletja. V nasprotju z Zoro Neale Hurston je Margaret Mead v (vizualni) antropologiji znana kot ena prvih antropologinj, ki je v pozitivističnem duhu (znanstveno) snemanje s kamero uporabljala kot analitično in objektivno metodo. Delo Margaret Mead je sicer pogosto obravnavano v literaturi o vizualni antropologiji, ki je avtorica ne navaja in njeno delo naslavljaja s feministične perspektive. Meni, da filmi omenjenih avtoric že nakažejo zanimanje za politiko razlik in etiko reprezentacij, ki sta bili pogosti v feminizmu 70. let, ko je v feministični filmski kritiki prišlo do kritike realizma (str. 13). A ravno koncepti, kot so »rasa«, spol in etničnost, ki so bili obravnavani v zgodnjih filmih omenjenih avtoric, so v 70. letih postali stebri feminističnega aktivizma in dokumentarnega filma (str. 15–17, 66).

* Manca Filak, mag. etnologije in kulturne antropologije, mlada raziskovalka, ZRC SAZU, Inštitut za slovensko narodopisje; manca.filak@zrc-sazu.si.